

Ushbu kitobning muallifi to'rtinchi marta derazalarga tushib, uylarni yorita boshlagan edi. Ishga vaqtliroq borish, to'g'rirog'i, oltin kuz havosidan to'yib nafas olish ishtiyoqida uydan chiqdim. Bir oz etni junjitadigan shabada esardi. Kechasi yomg'ir yog'ib o'tibdi shekilli, asfalt yo'lka nam.

Muyulishdan o'tib katta ko'chaga chiqqanimda ko'k darvoza oldida turgan bir bolaga ko'zim tushib qoldi. Oyog'ida, dadasiniki bo'lsa kerak: katta kalish. Bir tomonga qiyshayib ko'zlariga tushib turgan qalpoq ham o'ziniki emas edi. Yaqinroq bordim. Bola ko'zlarini ko'chaga tikkancha, ishtaha bilan qars-qurs qilib allanarsa yerdi. Havasim kelib ketdi.

- Nima yeyapsan, oshna! - dedim yoniga yaqinlashib.

- Uzum, - dedi bola qalpoq ostidan ko'zlarini menga tikib. Keyin qo'ynidan bir nima oldi. Bu - yetilib turgan katta bir bosh qora charos edi. - Oling.

U shunday dedi-da, og'zini katta ochib iljaydi. Sovuqdanmi yo uzumning rangidanmi lablari ko'm-ko'k ko'karib ketgan edi.

- Oling, - dedi bola yana. Lekin o'zi javobimni kutmasdan bir g'ujum uzumni og'ziga tashladi-yu, bir-ikki karsillatib yutib yubordi.

Tamshanib qo'ydim. Yo'lga tushdim. Ammo, yo'lning yarmiga yetganimda bolaning qo'lidagi charosdan, shunaqa yetilgan timqora charosdan biram yegib kelib ketdi! Qani endi bir boshi bo'lsa-yu, xuddi shu boladek kars-kurs suvini sachratib yesang?!

Bolaligimizda ko'pincha shunday qilardik. Bizning qishloq bog' qishloq edi. Kattabog' deb bekorga atashmagan. Qishloqning orqa tomonida, es-es bilaman, katta uzumzor bor edi. Atrofi pastak paxsa devor bilan o'ralgan bu uzumzorning yuz xil rangdagi uzumlari hammaning havasini keltirar, o'tgan ham, ketgan ham suq bilan qaramay iloji yo'q edi. Biz, bolalar uchun esa, uzumzor sirli bir dunyo edi. Hammamizning uyimizda husaynimi, buvakimi yo boshqa xil uzum istalgancha bo'lsa ham, shu bog'dagi uzumlardan ko'zimizni uzolmasdik. Hammanikida uzumdan ko'p barg bo'lsa, bu bog'ning ishkamlarida barg deyarli yo'q edi. Po'sti shilingan oppoq tol poyalariga oq, qizil, sariq, qora marjonlar go'yo g'uj-g'uj qilib osib qo'yilgandek edi.

Bir kuni o'qishdan qaytayotib, bolalardan besh-oltita sho'xrog'imiz bir joyga yig'ildik-da, o'g'irlik qilishga qaror qildik. Ikki kishi soqchilik qiladigan, qolganlarimiz boqqa tushadigan bo'ldik.

Kitob-daftarlarni kichik bolalardan berib yuborib, poylay boladik. Ko'chada hech kim qolmadi. Hamma yoq jim-jit. Sekin devorga yaqinlashdik-da, bitta-bitta boqqa tushdik. Uzum! Og'zimiz ochilib koldi. Bir chekkadan uzib ketaverdik. Bir qo'l bilan yulib qo'ynimizga solamiz, bir ko'l bilan og'zimizga. Birpasda qo'ynimiz to'lib ketdi. Kimdir cho'ntaklariga, do'ppisiga ham solib oldi. Endi ketamiz deb turgan edik, uzokdan:

- Ho'-ho'-ho'y! Kim bor? - degan ovoz eshitib qoldik-ku!

Sheriklarim tapira-tupuriga olib qochib qolishdi. Men bo'lsam uzumni ko'p yeb qo'yganimdanmi, yo qattiq qo'rqib ketganimdanmi, qimirlolmay qoldim. Nima qilishimni bilmay ko'zimni chirt yumdim-da, joyimda turaverdim. Qancha turdim, bilmayman.

Ko'zimni ochsam, ro'paramda qizil etik, oq yaktak kiyib, ustidan ko'k qiyiqni bog'lab olgan baland bo'yli bir chol jilmayib turibdi. Qaltirab ketdim.

- Qo'rqma, qo'rqma, bolam, - dedi u mayin tovush bilan. - Uzum kerak ekan, aytmaysanmi, o'zim uzib berardim.

Bunday muomalani men sira kutmagandim, yig'lab yubordim. Ko'zimdan oqqan yoshni artish uchun qo'limni ko'targan edim, ko'yilgim ishtonbog'imdan chiqib ketib, qo'ynimdagi uzum yer bilan bitta bo'ldi. Ammo, chol e'tibor bermadi. Ko'rgan bo'lsa ham o'zini ko'rmaganlikka solib meni yupata boshladi.

- Yig'lama, nega yig'laysan, tentak, - dedi u boshimni silab. - Bir bosh olibsanlar, ikki bosh olibsanlar, nima bo'пти? Kamayib qoladimi? Qara, bu uzumlarni! Qancha axir. Hammaga yetadi. Qani, bu yoqqa yur!

Chol qo'limdan ushlab yetaklab ketdi. Bog'ning o'rtasidagi ishkonga kirdim. Ishkom to'la yong'oqdan-yong'oqdek keladigan qora charos edi.

- Tuzukmi? - dedi chol menga qarab va kulib qo'ydi. Ko'kragiga tushib turgan qalin oppoq soqoli silkinib ketdi. - Tuzuk bo'lsa, shundan uzib beraman.

U qiyig'iga osib qo'ygan pichog'ini qinidan sug'urib uzum uza boshladi. Birpasda yaktagining ikkala bari to'lib ketdi.

- Mana, bolam, ol. O'rtoqlaringga ham olib bor.

Men apil-tapil uzumni qo'ynimga solib, ko'chaga yugurdim. Rahmat aytish ham esimdan chiqibdi. Eshik tagiga yetganimda orqamga bir qarab qo'ydim. Chol menga tikilganicha jilmayib turardi.

Shu-shu, deyarli har kuni boqqa charos yegani kirib turadigan bo'lib qoldim. Ammo bu uzoqqa bormadi. Shaharga ko'chib ketdik. Mana, shundanberi qancha yil o'tib ketdi. Hozir qishloq qalay ekan? O'sha mashhur uzumzor-chi? Bormikan hali ham? Bog'bon chol-chi? Bu xayollar menga tinchlik bermay qoldi.

Oradan ikki-uch kun o'tmay, Kattaboqqa qarab yo'l oldim. Eski qishloq o'z o'rnida edi. Ammo o'zgarib ketibdi. Chiroyli uylar, yangi ko'chalar tushibdi. Anhor yoqalab, qishloqning orqa tomoniga o'tdimu sevinib ketdim. Uzumzor, o'sha qadim uzumzor, avvalgiday yashnab turardi. Devor ham o'sha devor, faqat tekis qilib suvab qo'yilibdi. Tagida uch-to'rtta bola yong'oq o'ynab o'tiribdi. Boqqa qaradim. Yuz xil rangdagi uzumlar oppoq tol poyalariga atayin terib qo'yilgandek g'uj-g'uj edi.

- Oshna, - dedim, bolalardan bittasini chaqirib. - Menga qara, bu uzumchi ota shu yerdamikanlar hozir, bilmaysanmi?

Bola g'alati nazar bilan qaradi-da, do'q aralash so'radi:

- Siz kimlari bo'lasiz?

- Hech kimlari. O'zim shunday ko'ray deb keldim.

- Uzumchi buvam yo'qlar. Bultur o'lganlar. Seskanib ketdim. Butun vujudimni titroq bosdi. Menga hayron bo'lib tikilib qolgan bolalarga e'tibor bermay, sekin orqamga qayta boshladim. Lekin yurolmadim, to'xtab koldim. Qancha turdim, bilmayman, bir mahal orqamdan:

- Qani, hoy bolalar! Bolalar-ov! - degan ovoz eshitildi.

Shartta uzumzor tomonga o'girildim. Devorning orqasida oppoq yaktagining etagiga to'latib uzum solib olgan bir yigit jilmayib turardi. Men to' o'zimni o'nqlab olgunimcha bolalar etakni bo'shatishdi, yigit uzumzor ichida g'oyib bo'ldi.

- Kim bu? - so'radim haligi boladan boqqa ishora qilib.

- Uzumchi buvamning o'g'illari.

Yuragim o'ynab ketdi. Bog' tomonga yugurdim. Devorga yetganimda chaqirmoqchi bo'lib og'iz juftladimu, lekin darrov aynadim. Oyog'iga qizil etik, yaktak ustidan ko'k qiyiq bog'lab olgan baland bo'y yigit ishkamlar orasidan bitta-bitta qadam tashlab borardi. Unga tikilar ekanman, yoshli-gimning shirin xotirasi - uzumchi boboni ko'rgandek bo'lib ketdim.